

Λάρκος Λάρκου

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΜΙΑ ΕΝΩΜΕΝΗ, ΙΣΧΥΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Φεβρουάριος, 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	3
ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	3
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ.....	5
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	7
ΟΙ ΗΜΙΚΡΑΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ.....	8
ΤΟ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΟ ΚΡΑΤΟΣ.....	9
Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	12
ΔΙΠΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ	14
ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΧΑΣΜΑ.....	16
Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΕ ΝΕΑ ΒΑΣΗ.....	17
ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	19

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ σηματοδοτεί την προσπάθεια για να αναλύσουμε την κοινωνία μας με διαφορετικό τρόπο. Τα παλαιά εργαλεία ανάλυσης δεν είναι σε θέση να αποτελέσουν τον καθοριστικό παράγοντα για την πρόοδο. Στην προηγούμενη περίοδο βοήθησαν, ήταν χρήσιμα. Σήμερα χρειαζόμαστε μια διαφορετική επεξεργασία πάνω στις βασικές πολιτικές έννοιες όπως ο ρόλος του κράτους, η ανάπτυξη στην εποχή της ανοικτής οικονομίας, το πελατειακό σύστημα, τον εκσυγχρονισμό του κοινωνικού πλαισίου, η ψηφιακή εποχή. Η προσπάθεια για την πολιτική αλλαγή δεν είναι εύκολη. Η δύναμη της παράδοσης είναι ισχυρή. Γι' αυτό χρειάζεται να δούμε τις εξελίξεις με σταθερή πυξίδα και καλά επεξεργασμένη πρόταση. Το μοντέλο ανάπτυξης της Κύπρου μπορεί να γίνει πιο σύγχρονο, πιο προοδευτικό, να δουλέψει για τους περισσότερους με περισσότερη δικαιοσύνη. Οι σκέψεις και οι προτάσεις που ακολουθούν είναι μια συμβολή στον αγώνα για την ανάπτυξη με δικαιοσύνη, σε μια πολιτεία οργανωτή ελευθερίας, δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης προκαλεί ποικίλες συζητήσεις ανάμεσα στους κύπριους πολίτες. Πολλοί συμπατριώτες μας έχουν τη βαθιά πεποίθηση πως για ότι δεν πάει καλά στην οικονομική μας δραστηριότητα ευθύνεται η παγκοσμιοποίηση. Έτσι με την πεποίθηση ότι βρήκαμε τον ένοχο, προχωράμε στην καταγγελία του και με αυτό τον καταγγελτικό λόγο ολοκληρώνουμε τον αγώνα μας κατά των «δυνάμεων του κακού». Ωστόσο, ήταν και είναι επιτακτική η ανάγκη να αναλύσουμε τα πραγματικά δεδομένα που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση και έτσι να αποκτήσουμε μια καλύτερη εικόνα και στάση απέναντι στα πράγματα. Το να θέσουμε το ζήτημα σε μια στέρεη βάση, μας βοηθά να αποφύγουμε την παγίδευση σε μια συζήτηση χωρίς αρχή και τέλος. Η παγκοσμιοποίηση προέκυψε από την εξέλιξη της τεχνολογίας, όπως η βιομηχανική επανάσταση προέκυψε από την τότε τεχνολογική πρόοδο. Είναι εξελίξεις νομοτελειακές και ως εκ τούτου δεν έχουν δρόμο ανατροπής ή

επιστροφής στην προηγούμενη περίοδο. Όπως δεν μπορούμε να «καταργήσουμε» το νόμο της βαρύτητας. Σε πολλούς συμπατριώτες μας αυτό δημιουργεί φοβίες, πραγματικές ή φανταστικές. Είναι βέβαιο ότι οι ανεξέλεγκτες δυνάμεις της αγοράς έχουν αποκτήσει «οικουμενικό» πεδίο και έτσι πιέζουν την παγκόσμια οικονομία προς όφελός τους, πραγματοποιώντας τεράστια κέρδη. Ένα τέτοιας έκτασης πρόβλημα για τους πολλούς, χρειάζεται διακρατική συνεργασία για τον περιορισμό την αρνητικών επιπτώσεων από τη δράση τους. Το εθνικό κράτος δεν έχει ούτε τις δυνάμεις ούτε τον τρόπο να αποτρέψει εξελίξεις που δρουν σε παγκόσμιο επίπεδο.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι στις προηγμένες βιομηχανικά χώρες της Δύσης σχηματοποιήθηκε η νέα τεχνολογία. Η εποχή του ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν μπορούσε να προκύψει στη Γκάνα, το Βιετνάμ, ή το Περού. Αυτό που μετράει σήμερα είναι πως αυτό το εργαλείο της επανάστασης στο χώρο της τεχνολογίας, της επικοινωνίας και του εμπορίου μπορεί να το αξιοποιήσει και η Γκάνα, και το Βιετνάμ και το Περού. Οι δημιουργοί της εποχής του παγκόσμιου χωριού, του χωρίς σύνορα εμπορικού ανταγωνισμού, μπορεί να «ξεπεραστούν» από το δημιούργημά τους. Η παγκόσμια εμπορική εκμετάλλευση λ.χ. του ηλεκτρονικού υπολογιστή δίνει σήμερα την ευκαιρία σε χώρες που για χρόνια ήταν στο περιθώριο της παγκόσμιας ανάπτυξης όπως οι Ινδίες, η Μαλαισία, η Φινλανδία, η Ιρλανδία να μπουν στο παιχνίδι με ηγετικούς ρόλους. Η καταγγελία δεν λύνει κανένα πρόβλημα. Είτε αποκτάς το δημιούργημα και συμμετέχεις στο παιχνίδι, είτε μένεις πίσω επειδή αισθάνεσαι μικρός ενώ άλλοι αποφασίζουν και δρουν διαφορετικά. Η μονομερής καταγγελία γύρω από τις επιπτώσεις της ανοικτής αγοράς είναι η «λύση» που ταιριάζει στις συντηρητικές και κλειστοφοβικές πολιτικές. Η επεξεργασία εφικτών προτάσεων είναι η λύση που ταιριάζει στις δυνάμεις με προοδευτική κατεύθυνση. Σήμερα είναι ανέφικτη κάθε πρόταση με εθνικά χαρακτηριστικά. Χρειάζονται προτάσεις με υπερεθνικά χαρακτηριστικά και ο χώρος λ.χ. του ΟΗΕ ή της ΕΕ προσφέρει αυτή τη δυνατότητα. Το ζήτημα της παγκόσμιας διεύθυνσης με δημοκρατικό έλεγχο είναι κρίσιμο ζήτημα της εποχής που αφορά -με διαφορετική αναλογία- όλα τα κράτη. Το ζήτημα δύσκολα επιλύεται και οι μεγάλες αποφάσεις από σημαντικούς ηγέτες απουσιάζουν. Η φορολογία πάνω στα κέρδη των εταιριών που πραγματοποιούνται σε οικουμενικό επίπεδο και η απόδοσή τους στις φτωχές χώρες, είναι μια πρακτική λύση που μπορεί να

μειώσει τις ανισότητες. Η πολιτική αλληλεγγύης στις χώρες του «Τρίτου Κόσμου», που υφίστανται τις συνέπειες απαιτεί την άσκηση συλλογικής, ευρωπαϊκής πολιτικής πίεσης που θα φέρει στοχευμένα αποτελέσματα. Η αύξηση του πολιτικού διαλόγου ανάμεσα στην ΕΕ και τις χώρες της Αφρικής έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα και ορισμένες χώρες αναπτύσσουν πιο στενούς εμπορικούς δεσμούς με χώρες μέλη της ΕΕ που γεωγραφικά είναι πιο κοντά στην αφρικάνικη ήπειρο.

Σε αυτή την εξέλιξη η παρακολούθηση, η προσαρμογή, η αλλαγή, η συμμετοχή, είναι το κλειδί για την ανάπτυξη. Η οικονομία της γνώσης αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της αναπτυξιακής προσπάθειας για κάθε χώρα, συνεπώς η Κύπρος έχει την ευθύνη να συντονίσει τις προσπάθειές της προς την κατεύθυνση αυτή. Να ανταγωνιστεί τις άλλες χώρες από θέση ισχύος. Για να το πετύχει χρειάζεται μια σειρά από πολιτικές δράσεις στο χώρο της επιχειρηματικής/οικονομικής ανάπτυξης, της παιδείας, της έρευνας, της τεχνολογίας, της καινοτομίας. Είναι επιτακτική ανάγκη για την Κύπρο να μπει με πιο γρήγορους ρυθμούς στο δρόμο της νέας οικονομίας με παράλληλες υπερεθνικές προσπάθειες για περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων από την παγκόσμια κυριαρχία των δυνάμεων της αγοράς.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

Το κυπριακό μοντέλο ανάπτυξης, εδώ και δεκαετίες, έχει επιτύχει προόδο σε σημαντικούς τομείς όπως οι ρυθμοί ανάπτυξης, τα χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού, η συνεργασία ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους και η επιτυχής προσαρμογή στους δείκτες του Μάαστριχτ. Η ένταξη στη ζώνη του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2008 αποτελεί την πιο σημαντική στιγμή αυτού του κοινωνικού μοντέλου. Την ίδια όμως στιγμή εξαντλεί και τα όριά του. Κατάφερε πολλά αλλά αν δεν αλλάξει, δεν θα μπορέσει να παραμείνει σημαντικός παίκτης στη νέα πιο ανταγωνιστική εποχή. Σε μια εποχή που πολλές κυπριακές επιχειρήσεις φεύγουν και εγκαθίστανται σε άλλες χώρες (από τη Ρουμανία έως την Ιορδανία) με χαμηλότερο κόστος εργασίας, είναι ανάγκη να αναζητήσουμε μια καινούρια στρατηγική για την ανάπτυξη.

Σήμερα χρειαζόμαστε ένα δικό μας νέο δρόμο για την ανάπτυξη που να

ανταποκρίνεται στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης σε μια ανοικτή οικονομία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής λειτουργίας.

Το κράτος της κοινωνικής αλληλεγγύης χρειάζεται να εμπλουτίσει τη θεματολογία του: κοντά στην υγεία, την ισχυρή κοινωνική πρόνοια και την προστασία από την ανεργία χρειάζεται να προσθέσουμε νέους αναπτυξιακούς τομείς όπως οι νέες τεχνολογίες, η δια βίου μάθηση, η κατάρτιση σε νέους κλάδους απασχόλησης, η προσοχή στα περιβαλλοντικά προβλήματα, η πολιτιστική καλλιέργεια σε ένα πολυπολιτιστικό πεδίο.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο, η τηλεϊατρική, η ηλεκτρονική μάθηση, απαιτούν και την αναγκαία μεταρρύθμιση του κράτους ώστε να είναι σε θέση να λειτουργήσει στις νέες συνθήκες. Η κυπριακή γραφειοκρατία εμποδίζει τις γρήγορες λύσεις, αλλά αυτές πλέον μπορούν να προέλθουν από τη Μάλτα, ή το Λουξεμβούργο. Συνεπώς χάνουμε έδαφος και κερδίζουν άλλοι.

Η ανάπτυξη που υπηρετεί τις αξίες της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης δεν συνδέεται μόνο με τα οικονομικά μεγέθη ή την οικονομία της γνώσης. Καμμία μονοδιάστατη επιλογή δεν μπορεί να αποδώσει εάν δεν προχωρούν μαζί και οι πολιτικές για την καλύτερη υγεία, την κοινωνική προστασία και την παιδεία των ανοικτών οριζώντων.

Παράδειγμα το ΓΕΣΥ: το Γενικό Σύστημα Υγείας στην ουσία είναι μόνο στις προθέσεις των εκάστοτε Υπουργών Υγείας. Για δεκαετίες εξαγγέλλεται αλλά στην πράξη ο κύπριος πολίτης αντιμετωπίζει ένα από τα χειρότερα συστήματα παροχής υγείας σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι επιτροπές που κατά καιρούς σχηματίζονται για το ΓΕΣΥ παρουσιάζουν μελέτες, εισηγήσεις και διάφορα κείμενα. Στην πρώτη δυσκολία ή στην πρώτη οργανωμένη αντίδραση όλα γυρίζουν στο καθεστώς της αδράνειας.

Παράδειγμα η Παιδεία: έχει υποστεί καθίζηση από την πολλή «μεταρρύθμιση». Οι Υπουργοί φιλοδοξούν. Προβαίνουν σε εξαγγελίες, παρουσιάζουν μελέτες, έχουν «πλάνα». Στην πράξη τίποτα δεν αλλάζει γιατί η ορχήστρα χρειάζεται ηγετικό συντονισμό, ικανό να προωθή ενωμένες και συνδυασμένες πολιτικές σε όλο το αναπτυξιακό/κοινωνικό/εκπαιδευτικό φάσμα. Αλλιώς όλα γίνονται καλές προθέσεις, αποσπασματικές παρεμβάσεις χωρίς τον συνεκτικό ιστό της ανάπτυξης με στόχους και κατευθύνσεις.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στην εποχή ΕΕ ο ρόλος του κράτους είναι θέμα για σοβαρή πολιτική αξιολόγηση. Τι αλλάζει σε σχέση με την εποχή της «κλειστής» κοινωνίας; Τι σημαίνει κράτος σήμερα και σε τι διαφέρει από αυτό που παραδοσιακά γνωρίζαμε; Εκτιμώ ότι ο ρόλος του κράτους παραμένει και σήμερα ποιοτικά σημαντικός. Δέχεται πιέσεις εξ αιτίας της τεχνολογικής επανάστασης και της υποχώρησης των συνόρων, αλλά όλα τα στοιχεία λένε ότι ο ρόλος του είναι πολύ σημαντικός τόσο στην γενικότερη οργανωτική και ρυθμιστική του αποστολή όσο και στο ρόλο του στη διανεμητική πολιτική ως παράγοντα άσκησης κοινωνικής δικαιοσύνης.

Είναι γενική διαπίστωση ότι τα μονοπώλια εμποδίζουν την ανάπτυξη, δημιουργούν ανισότητες και στρεβλώσεις στην αγορά, συνεπώς η αλλαγή είναι θεμιτή πολιτική εξέλιξη. Ο ανταγωνισμός βελτιώνει την ποιότητα και εξυπηρετεί τα συμφέροντα του καταναλωτή. Ωστόσο, εκτιμώ ότι είναι η άλλη άκρη του φάσματος η ισοπεδωτική και επιθετική πολιτική που εφαρμόζει η ΕΕ στον τομέα της φιλελευθεροποίησης σε ορισμένα επίπεδα. Η ανταγωνιστική οικονομία δεν είναι τυφλό πολιτικό δόγμα: η φιλελευθεροποίηση στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σε χώρες με τα χαρακτηριστικά λ.χ. της Κύπρου είναι μια πολιτικά αδιέξοδη και οικονομικά σπάταλη επιλογή. Η ανταγωνιστική ευρωπαϊκή οικονομία οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τα γεωγραφικά μεγέθη, τις δυνατότητες κάθε οικονομίας να δουλέψει σε συνθήκες «ακραίου ανταγωνισμού». Ο απόλυτος κανόνας είναι άδικος και αναποτελεσματικός κανόνας. Πιστεύω ότι στην περίπτωση της Κύπρου η βασικά επιτυχημένη λειτουργία ημικρατικών οργανισμών στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας ή και των τηλεπικοινωνιών δεν μπορεί -λόγω μεγέθους και μακρόχρονης επιτυχημένης λειτουργίας- να μπει με το ζόρι σε άλλη σελίδα. Οι ιδιώτες δεν έχουν επαρκές κίνητρο σε σχέση με το μέγεθος της Κύπρου να ανταγωνιστούν τις ημικρατικές υπηρεσίες και οι δεύτερες δεν είναι πρόθυμες να θέσουν μέρος από τις υποδομές τους στον πιθανό ιδιώτη ανταγωνιστή τους. Τα πρόστιμα που επιβάλλουν οι ρυθμιστικές αρχές, όπως προνοούν οι κανονισμοί της ΕΕ, δεν έχουν λύσει κανένα πρόβλημα.

ΟΙ ΗΜΙΚΡΑΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Στο γενικότερο επίπεδο οι ημικρατικοί οργανισμοί σήμερα, παρ' όλη την ηγετική τους παρουσία στην κυπριακή οικονομία, συναντούν δυσκολίες καθώς ορισμένες παραδοσιακές δομές τους εμποδίζουν την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Η απάντηση σε ότι αφορά τη στρατηγική για τους ημικρατικούς οργανισμούς πρέπει να είναι η διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα τους με ταυτόχρονο εκσυγχρονισμό τους:

α Αποκομματικοποίηση: δεν μπορεί να συνεχιστεί η παρούσα νοοτροπία όπου τα κόμματα υποβάλλουν λίστες με ονόματα και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας επιλέγει τα Δ.Σ. των ημικρατικών οργανισμών με βάση την κομματική «νομιμοφροσύνη» ή τις κομματικές συμμαχίες στις προεδρικές εκλογές. Αυτός ο τρόπος διορισμών προωθεί τη μετατροπή των ΔΣ σε «μικρά κοινοβούλια», σε χώρους κομματικής υπακοής και παροχής ανταλλαγμάτων. Χρειάζεται αλλαγή. Να τεθεί ένα τέλος στις κομματικές λίστες και οι διορισμοί να γίνονται με βάση τη δυνατότητα προσώπων να υλοποιήσουν μια στρατηγική, με βάση την ειδική γνώση, την εμπειρία, τη δυνατότητα επιλογής από τον κόσμο της εργασίας.

β Νέο Μάνεϊτζμεντ: Ο Γενικός Διευθυντής στους ημικρατικούς οργανισμούς προέρχεται από την ιεραρχία τους, άρα έως τώρα έχει εσωτερικά, τυποποιημένα χαρακτηριστικά. Μπορεί όμως ο Γ.Δ. ενός ημικρατικού οργανισμού να προέρχεται είτε από το εσωτερικό προσωπικό, είτε από την ελεύθερη αγορά, η θέση να είναι ανοικτή για διεκδίκηση σε κάθε πολίτη με τις ειδικές γνώσεις και τις κατάλληλες ηγετικές ικανότητες. Αυτή η αλλαγή θα δώσει τη δυνατότητα για πιο ισχυρές επιλογές, με αξιοποίηση μιας πιο δημιουργικής εμπειρίας.

γ Μερική Μετοχοποίηση: η πολιτική της μερικής μετοχοποίησης με το δημόσιο να ελέγχει το πλειοψηφικό πακέτο, προσφέρει νέες δυνατότητες αύξησης του κεφαλαίου και παρέχει νέες δυνατότητες επενδύσεων προς όφελος τόσο του κοινωνικού συνόλου όσο και των εργαζομένων σε ένα ημικρατικό οργανισμό. Το πάγια ή κεφαλαιουχικά κέρδη ημικρατικών οργανισμών αποτελούν εθνικό πλούτο και η με νομοθετική ρύθμιση κατάθεσή τους στις τράπεζες αποτελεί μια πρώτης τάξεως αναχρονιστική πρακτική. Η αξιοποίηση αυτού του τεράστιου κεφαλαίου μπορεί να δώσει ώθηση σε νέες επενδύσεις προς όφελος του καταναλωτή και της οικονομίας γενικότερα.

δ Ευέλικτη και αντιγραφειοκρατική δομή με αξιοποίηση στοιχείων από την ανοικτή αγορά. Το ζήτημα λ.χ. της παροχής υπηρεσιών με ωράριο λειτουργίας και το

Σαββάτο, ο περιορισμός της γραφειοκρατίας, η άμεση σύνδεση ορισμένων ημικρατικών με τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η ηλεκτρονική εποχή, η μείωση της απόστασης από τον πελάτη είναι απολύτως εφικτές λύσεις.

Ε Αξιοποίηση και συνεργασία με ξένες ομοειδείς εταιρίες. Στο ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει μια προηγμένη τεχνογνωσία, πλούτος ιδεών και σχεδιασμού, συνεπώς ο κυπριακός ημικρατικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τη δική τους εμπειρία υπογράφοντας «πρωτόκολλα συνεργασίας» πέρα από την συνηθισμένη δημοσιοϋπαλληλική γραφειοκρατία. Η ανταλλαγή εμπειριών, η ενημέρωση του προσωπικού, η διαρκής επαφή στους τομείς της ηλεκτρονικής δημιουργίας μπορούν να αποδώσουν αμοιβαία ωφέλη.

ΣΤ Το συνδικαλιστικό κίνημα. Σε κάθε περίπτωση κλειδί των εξελίξεων παραμένει η πλήρης υποστήριξη των εργαζομένων σε μια σειρά από αλλαγές στο θεσμικό πεδίο. Το συνδικαλιστικό κίνημα οφείλει να πάρει πρωτοβουλίες, να μην αρκείται στα τρέχοντα ή να παρατηρεί τα κεκτημένα. Μπορεί να εισηγηθεί αλλαγές, να δημιουργήσει νέα κίνητρα που διευρύνουν την αποτελεσματικότητα και την κερδοφορία ενός ημικρατικού οργανισμού. Το συνδικαλιστικό κίνημα στο χώρο των ημικρατικών οργανισμών έχει μακρά εμπειρία από διεκδικήσεις και προσαρμογές σε νέα δεδομένα. Συνεπώς και τώρα μπορεί να δουλέψει με άλλους ρυθμούς και οι αλλαγές να προκύψουν με τη δική του δημιουργική συναίνεση.

ΤΟ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών στις 29 Σεπτεμβρίου 2005 η πληροφορία παρουσιάστηκε με τον πιο επίσημο τρόπο: από το 2001 που ψηφίστηκε ο νόμος περί «ποινικοποίησης του ρουσφετιού», ουδεμία καταγγελία έγινε που να συνδέεται με αυτό. Πέρασαν από τότε άλλα τρία χρόνια. Καταγγελία καμμία. Ουδείς κύπριος πολίτης σκέφθηκε ότι συνέβη κάτι, άρα ας ενεργοποιήσω τις πρόνοιες του νόμου έτσι που να ακυρωθεί το ρουσφέτι και να τιμωρηθεί ο συντελεστής του. Τι σημαίνει αυτό; Πώς εξηγείται το μηδενικό αποτέλεσμα; Ευθύνονται οι πολίτες που δεν έκαναν «το καθήκον» τους ή ο νόμος είναι υπερβολικά φιλόδοξος;

Το ζήτημα όπως τίθεται σήμερα έχει τις ρίζες του σε παλαιότερες εποχές, στα

πρώτα ανεξαρτησιακά χρόνια. Διάφοροι παράγοντες της Κύπρου – κυρίως όσοι άντλησαν κύρος από τη συμμετοχή τους στον αντιαποικιακό αγώνα, δημιούργησαν δίκτυα σχέσεων με τα αγροτικά (κυρίως) στρώματα του πληθυσμού, έγιναν ευρύτερα γνωστοί και ύστερα συμμετείχαν στο κομματικό και κοινωνικό παιχνίδι. Έτσι είχαμε κατά καιρούς κόμματα που λειτουργούσαν γύρω από ένα πρόσωπο, εξαντλούσαν την παρουσία τους σε ατομικές διευθετήσεις, δημιουργούσαν δίκτυα πελατειακών σχέσεων με το κράτος. Τα κόμματα αυτά δεν άντεξαν στο χρόνο γιατί δεν ήταν «κόμματα ιδεών». Ωστόσο το «πλεονέκτημα» ήταν σαφές: πρόσωπα με ορισμένα χαρίσματα, που μπορούσαν να απευθυνθούν αδιαμεσολάβητα στους πολίτες, έστηναν δίκτυο πελατειακών σχέσεων για να ικανοποιήσουν συχνά πρόσκαιρες προσωπικές στοχεύσεις. Να αποκτήσουν επιρροή στα πράγματα με πλήρη αξιοποίηση της δυνατότητας τους να προσφέρουν εξυπηρετήσεις στο ατομικό επίπεδο (να προωθήσουν ένα αίτημα, ένα κάνουν ένα τηλεφώνημα στο γραφείο του υπουργού κλπ).

Το κυπριακό πελατειακό σύστημα ενδυναμώθηκε στα αμέσως μετά την εισβολή χρόνια. Το κομματικό σύστημα κατείχε το ρυθμιστικό ρόλο ειδικά στους διορισμούς ή τις προαγωγές στη δημόσια υπηρεσία. Μετά το 1974 απέκτησε επιπλέον επιρροή μέσα από την διαχείριση των τουρκοκυπριακών περιουσιών, την επιλογή και τη τακτοποίηση των εκτοπισμένων σε προσφυγικούς συνοικισμούς πάνω σε κομματική βάση. Η διανομή τ/κ γης κατά παράβαση της σχετικής νομοθεσίας κατά καιρούς έχει συζητηθεί στον τύπο χωρίς να υπάρξει κάποια αλλαγή ή διόρθωση.

Πίσω από αυτές τις πρακτικές θα συναντήσει κανείς την κομματική λογική της «κατάληψης της Βασιτίλλης». Δηλαδή η νίκη στις εκλογές να παρέχει το διαβατήριό για κατάληψη του κράτους, την νομή της εξουσίας, ύστερα το κράτος να μοιράσει λάφυρα, στα «δικά μας παιδιά», στους αδικημένους της «παράταξής μας», που σίγουρα αδίκησαν οι προηγούμενοι.

Κάτι τέτοιο, ωστόσο, ούτε από το σύνταγμα προκύπτει, ούτε από του νόμους. Είναι προϊόν της κυριαρχίας ενός κομματικού συστήματος που διαχειρίζεται την δημόσια διοίκηση με στόχο την απόκτηση κομματικών και προσωπικών πλεονεκτημάτων.

Έτσι αναπτύσσονται κόμματα με προσδιορισμένη ευθύνη τη «διευθέτηση» των ατομικών προβλημάτων πάνω σε ρουσφετολογική βάση με άλλοθι τη φράση ότι

«έτσι γινόταν πάντα». Ο πολίτης παρέχει την αφοσίωσή του και το κόμμα αναλαμβάνει την εξυπηρέτηση και την εν συνεχεία υπεράσπισή του από τυχόν «περιπέτειες».

Έτσι η πολιτική γίνεται μια απλή «διευθέτηση»: ο ψηφοφόρος να βρει καλύτερη θέση στο νοσοκομείο, ο στρατιώτης να έρθει όσο πιο κοντά στο σπίτι του χωρίς να υπάρχει θεσμική λύση για όλους, ο δημόσιος υπάλληλος να μην «μιλά πολύ» και κυρίως να «κοιτάζει τη δουλειά του», ο κοινοτάρχης να έχει δυνατότητες να λύσει προβλήματα της κοινότητάς του μόνο εάν ευθυγραμμίζεται με τις διαθέσεις του παράγοντα που τον ανέδειξε και τον στήριξε στην τοπική εξουσία. Η διακομματική άσκηση αυτού του τύπου πολιτικής προσέφερε μια διεύρυνση του κομματικού συστήματος με την ένταξη σε αυτό νέων κοινωνικών στρωμάτων στην πολιτική διαδικασία (αγρότες, μικρομεσαίοι). Αυτό σε συνδυασμό με την ανάπτυξη κομμάτων παλαιού τύπου έφερε τα πράγματα στο σημερινό αδιέξοδο. Κόμματα που δεν διεκδικούν μεταβολή των κοινωνικών σχέσεων αλλά προσπαθούν να βρουν τις δικές τους «ισορροπίες» στο σύστημα των εξυπηρετήσεων (να πάρουμε την εξουσία για να αλλάξουν χρώμα οι εξυπηρετήσεις, πρώτα αυτοί, ύστερα οι άλλοι, μετά εμείς κ.ο.κ.).

Η δυναμική που έχει αυτό το σύστημα ενίσχυσε την πίστη σε πολλούς πολίτες ότι αυτό (περίπου) είναι η πολιτική. Αυτή η αντίληψη είναι εξαιρετικά επικίνδυνη γιατί τελικά καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «όλοι είναι ίδιοι», και ότι ο πολιτικός αγώνας δεν έχει ποιοτικά χαρακτηριστικά αλλά μόνο προσωπικές προσθαφαιρέσεις. Το κράτος που μοιράζει τα λάφυρα στους κάθε φορά νικητές, δεν υπάρχει πια. Μια απλή ματιά στη διόγκωση των αριθμών των εργαζομένων σε ορισμένους ημικρατικούς οργανισμούς (λ.χ. Κυπριακές Αερογραμμές, ΡΙΚ), μια ανάλυση στα ελλείμματα που παρουσιάζει ο δημόσιος τομέας πείθει ότι δεν μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι και οι «επιδοτήσεις» από το κράτος διαιωνίζουν απλώς τα αδιέξοδα. Η «κοινωνία των πελατών» δημιουργεί ελαστικές συμπεριφορές και αυτές με τη σειρά τους χαμηλώνουν τον πήχυ για να εξυπηρετηθεί ένα συντηρητικό κομματικό σύστημα. Έως τώρα ξεγελούσαμε μόνο τον εαυτό μας – ο συναγωνισμός ήταν σε διαφορετικά επίπεδα και η Κύπρος έως τότε τα πήγαινε καλά σε σύγκριση με άλλες χώρες. Τώρα τα κριτήρια άλλαξαν και οι συγκρίσεις είναι θέμα ακριβούς μέτρησης και δημόσιου ευρωπαϊκού σχολιασμού.

Οι κανονισμοί λειτουργίας της Ε.Ε., η ανοικτή οικονομία, η δυνατότητα των επιχειρήσεων να μετακινηθούν εκτός Κύπρου, το ηλεκτρονικό εμπόριο και η επανάσταση συνολικά της πληροφορικής αποσυντονίζουν τις λογικές του πελατειακού συστήματος και κυριολεκτικά το θέτουν σε μια φάση «εκτός ελέγχου». Το κράτος δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα κάθε είδους αιτήματα, γι' αυτό ακολουθεί η διάψευση των ελπίδων και η απογοήτευση. Μια εύκολη συνταγή για να μειωθούν οι απογοητεύσεις από τους ψηφοφόρους είναι να αποδίδονται οι ευθύνες στους κάθε φορά προηγούμενους, ή στην Ε.Ε. Έτσι ο φαύλος κύκλος μεγαλώνει, η κρίση βαθαίνει γιατί οι τεχνητές απαντήσεις διαφεύδονται από τα πράγματα. Ένα αδιέξοδο το αντιμετωπίζεις με σοβαρή ανάλυση του κυπριακού και του διεθνούς περιβάλλοντος, με εργαλεία ανάλυσης που να προωθούν, τα συμφέροντα της μεγάλης πλειοψηφίας των μη προνομιούχων κυπρίων, και να οδηγούν στο ξεπέρασμα του σημερινού αδιεξόδου.

Είναι σαφές ότι σε πολύπλοκα προβλήματα, λύσεις απλές και εύκολες δεν υπάρχουν. Ορισμένα σημαντικά βήματα είναι εφικτά, φτάνει να απαντήσουμε με σύγχρονους όρους το ποια κοινωνία θέλουμε και ποιας μορφής ανάπτυξη επιδιώκουμε. Αυτή προκύπτει μέσα από μια διαφορετική λειτουργία του πολιτικού αγώνα, με κόμματα που να δουλεύουν σε μια άλλη κατεύθυνση δημιουργώντας τις προϋποθέσεις της θεσμικής ισονομίας, της αξιοκρατίας, της δημιουργίας περισσότερων ευκαιριών, του κράτους που διαμορφώνει δυνατότητες αξιοποίησης των πιο ικανών, του κράτους της κοινωνικής αλληλεγγύης στα πιο αδύνατα μέλη του και της δημιουργίας ενός «δικτύου υποστήριξης» για όσους χρειάζονται μια δεύτερη ευκαιρία.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η δημόσια διοίκηση συχνά λειτουργεί με αναξιοκρατικές μεθόδους. Κορυφαία παράδειγμα ο τρόπος που διορίζεται η ΕΔΥ (Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας), το σώμα που έχει τη συνταγματική ευθύνη να διορίζει και να προάγει τους δημοσίους υπαλλήλους. Η σύνθεσή της προκύπτει μέσα από κομματικές λίστες. Τα κάθε φορά φιλοκυβερνητικά κόμματα υποβάλλουν στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ένα κατάλογο από υποστηρικτές τους και ο πρόεδρος φτιάχνει την τελική σύνθεση, σε «αναλογική» βάση, δύο από το ένα κόμμα, ένας από το άλλο, και κάποιος πιο

ουδέτερος κ.ο.κ . Συνεπώς η ΕΔΥ εξ αντικειμένου στερείται του κριτηρίου της αντικειμενικότητας γιατί η επιλογή προκύπτει με τη λογική της λίστας και όχι της απαιτητικής, ειδικής γνώσης. Οι αποφάσεις της, ακόμα και εκείνες που είναι δίκαιες και αντικειμενικά ορθές, αμφισβητούνται. Οι περισσότεροι πολίτες αισθάνονται ότι κάτι δεν πάει καλά και ψάχνουν να βρουν κάτι μεμπτόν πίσω από κάθε της απόφαση. Ύστερα αρκετοί προσφεύγουν στη δικαιοσύνη πιστεύοντας ότι η ΕΔΥ τους αδίκησε, έκανε λάθος κρίσεις, άρα στο δικαστήριο ελπίζουν σε καλύτερη απόφαση.

Οι τρεις πληγές της δημόσιας διοίκησης συνδέονται με τα σχέδια υπηρεσίας, με κανονισμούς που απηχούν πρακτικές μιας άλλης εποχής:

-Το κράτος της «γραφομηχανής».

-Η δημόσια υπηρεσία όπου όλοι οι υπάλληλοι «αριστεύουν».

-Η εξέλιξη των Δημοσίων Υπαλλήλων με βάση τα χρόνια παρουσίας τους στην υπηρεσία.

Αυτές οι τρεις πληγές εμποδίζουν το κυπριακό δημόσιο να δουλέψει σήμερα πιο αποτελεσματικά.

Το κράτος μπορεί να αξιοποιήσει στοιχεία από την πρακτική της νέας οικονομίας (λ.χ. ηλεκτρονικές λύσεις χωρίς γραφειοκρατία) και έτσι να κερδίσει το στοίχημα του χρόνου και της περισσότερης αποτελεσματικότητας. Στο θεσμικό επίπεδο η δημόσια διοίκηση κουβαλά στην πλάτη της όλα εκείνα τα βασικά συστατικά που την σχημάτισαν σε περασμένες δεκαετίες. Ένας μηχανισμός που διέπεται από κανονισμούς λειτουργίας που προστατεύουν τα εξωτερικά συστατικά της στοιχεία (ηλικία, παλαιότητα, τυπολατρία). Αυτή η παραδοσιακή δομή χρειάζεται να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της προόδου και του σκληρού ανταγωνισμού που το ευρωπαϊκό πλαίσιο επιβάλλει. Η ευθυγράμμιση με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς δεν είναι απλώς κάτι πρέπει να γίνει κάποτε. Η Κύπρος επεδίωξε την ένταξή της στην ΕΕ – εκτός άλλων – για να προοδεύσει το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, να εκσυγχρονιστεί σύμφωνα με τα ανώτερα, πιο απαιτητικά ευρωπαϊκά επίπεδα. Η αρτιότητα των υπηρεσιών όπως λ.χ. του Τμήματος Πολιτικής Αεροπορίας έγινε αντικείμενο κριτικής από ευρωπαίους εμπειρογνώμονες που επί τόπου μελέτησαν τον τρόπο λειτουργίας του. Στον πυρήνα του προβλήματος είναι το σύστημα λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Η ισοπεδωτική μεταχείριση των δημοσίων υπαλλήλων με το

πρόσχημα της ισότητας οδηγεί στη μετριοκρατία, συχνά στην αδιαφορία ή και σε ανεύθυνες στάσεις. Έτσι όσοι υπάλληλοι κάνουν την ποιοτική διαφορά συνθλίβονται μέσα σε σχέδια υπηρεσίας που εξυπηρετούν τη συνήθη δημοσιούπαλληλική νοοτροπία. Στην ουσία παγιώνεται ένα σύστημα που δυσκολεύει ή και εμποδίζει την πρόοδο, την αμφισβήτηση, τις πρωτοβουλίες. Είναι ένα σύστημα που αναζητά θέσεις στην επετηρίδα μέσα από την τυπολατρία, την πελατειακή σχέση, τη στασιμότητα, και το μέσο όρο που η μετριοκρατία ρυθμίζει. Ο ηττημένος από αυτή τη συρρίκνωση ευθύνης είναι η ίδια η κοινωνία μας, το πολιτικό μας σύστημα, ο καθημερινός πολίτης, η διεθνής εικόνα της πατρίδας μας. Η αναζήτηση μιας διαφορετικής λειτουργίας για τη δημόσια διοίκηση είναι επιτακτική ανάγκη.

ΔΙΠΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

Το Όσκαρ είναι απολύτως δικό μας. Σε κάθε σφαίρα της δημόσιας δράσης υπάρχει έντονη κομματική σφραγίδα. Από τα φυσιολογικά και τα χρήσιμα (λ.χ. Συνδικάτα, Τοπική Αυτοδιοίκηση) μέχρι τα αφύσικα και τα «κυπριακά» (λ.χ. μαθητικές εκλογές, καφενεία, μπύρες, ποδόσφαιρο, σωματεία κ.ά). Η ανάλυση που ακολουθεί προφανώς δεν αφορά τον κεντρικό ρόλο που έχουν τα κόμματα σε μια πολυφωνική κοινωνία αλλά το πως ένα σκληρό κομματικό σύστημα διατηρώντας την πλούσια ιστορική διαδρομή του να κάνει συνειδητά επιλογές που να «παραχωρούν» εξουσίες και προνόμια σε νέους θεσμούς.

Έκθεση του «Συμβουλίου της Ευρώπης» διαπιστώνει ότι ειδικά στο χώρο της νεολαίας ο καθοριστικό ρόλος των κομματικών οργανώσεων νεολαίας « καταπνίγει τη φωνή μεγάλου μέρους της νεολαίας» , γεγονός που «καθλώνει τις όποιες προσπάθειες οργανωμένης αμφισβήτησης των κομματικών επιλογών και περιορίζει την επιρροή άλλων , ανεξάρτητων, μη κυβερνητικών οργανώσεων ή ομάδων νέων»(εφημερίδα,«Πολίτης», 12/1/2006).

Ο σημερινός υπερβολικός κομματισμός έχει δημιουργηθεί από τα μέσα της δεκαετίας του 1940. Η κοινωνία μας διαμορφώθηκε μέσα από τα σκληρά τείχη του παγκόσμιου διπολισμού και της απόλυτης σύγκρουσης των τότε δύο Υπερδυνάμεων. Η κοινωνία μας έπεσε στην «παγίδα» του δικού μας εμφυλίου,

της απόλυτης σύγκρουσης αριστεράς-δεξιάς με άλλα μέσα. Η κοινωνία των «δεξιών» και των «αριστερών» καφενείων, σωματείων, και συντεχνιών άντεξε πολλές δεκαετίες και σήμερα βασιλεύει αδιατάρακτα. Σε αυτή την κατάσταση οδηγήθηκε η κοινωνία μας μέσα από την απρόσμενη σύμπλευση της παλαιάς δεξιάς και της παλαιάς αριστεράς: οι σχέσεις κόμματος-οπαδών, οι σχέσεις καθοδήγησης – βάσης έγιναν εξωτερικές σχέσεις κυριαρχίας - επιβολής. Η ηγεσία απέκτησε πρακτικές επιβολής των ιδεών της μέσα από ένα πλέγμα υποδομών και μονόπλευρης ιδεολογικής δραστηριότητας με τα ιδιόκτητα καφενεία, τις ξεχωριστές συντεχνίες, την ξεχωριστή κοινωνική έκφραση, την κάθετη διαίρεση των εργαζομένων σε «δύο κοινωνίες» μέσα στην κοινωνία.

Αυτή η αντίληψη για το ρόλο και την αποστολή του κόμματος, έγινε ευρύτερα αποδεκτή. Και άλλα κόμματα την υιοθέτησαν ως ελκυστική με το σκεπτικό ότι προσφέρει μεγάλο ή μικρό μερίδιο άσκησης τοπικής εξουσίας, ανεξάρτητα αν ένα κόμμα είναι στη συμπολίτευση ή στην αντιπολίτευση. Ορισμένα παραδείγματα όπως οι μαθητικές εκλογές, η νεολαία, οι σχολικές εφορείες, το ποδόσφαιρο, οι ημικρατικοί οργανισμοί λένε πολλά.

Αυτή η πορεία μπορεί να αναστραφεί; Δεν είναι καθόλου εύκολο γιατί θεωρείται ως κάτι «φυσιολογικό», οι προοδευτικές δυνάμεις αντί να αμφισβητήσουν τον πυρήνα δημιουργίας του, αντιγράφουν τις πρακτικές του. Είναι όμως σημαντικό να τεθεί το πλαίσιο της δημιουργικής αμφισβήτησής του. Εκτιμώ ότι χρειάζεται δημόσιος διάλογος, κριτικές εισηγήσεις, καθαρή πρόταση, επιμονή. Τα κόμματα «παραχωρώντας» εξουσίες σε αυτόνομες πρωτοβουλίες πολιτών κερδίζουν κύρος και αξιοπιστία. Τα κόμματα θέτουν τους κανόνες της μεγάλης πολιτικής, δημιουργούν τα πλαίσια εξέλιξης μιας κοινωνίας. Η σφαίρα της «μικρής» πολιτικής είναι δύναμι ο χώρος για τις διαφορετικές ενώσεις πολιτών, τις τοπικές πρωτοβουλίες, τις ανεξάρτητες επιλογές που ευνοούν την αυτόνομη έκφραση των πολιτών στη συνοικία, το σχολείο, τον αθλητισμό, τη νεολαία, τον πολιτισμό. Ποιος θα πάρει πρώτος την πρωτοβουλία να «χάσει» λίγη κομματική εξουσία αλλά να κερδίσει πολύ περισσότερους πόντους στη συνολική πολιτική σκακιέρα;

ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΧΑΣΜΑ

Σε ρεπορτάζ στην εφημερίδα «Ο Φιλελεύθερος» (21 Αυγούστου 2006) παρουσιάζεται μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα. Σε διεθνή αξιολόγηση για 62 χώρες γύρω από το έργο που συντελείται για την ψηφιακή αναβάθμιση και την εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες η Κύπρος πήρε τη θέση του ουραγού με βαθμό «μηδέν»- μαζί με την Πολωνία, την Κένυα και το Μπαγκλαντές. Στην ομάδα των πρωτοπόρων είναι ο Καναδάς, η Αγγλία, και η Ινδία. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι μια άλλη ομάδα χωρών καταβάλλει μεγάλη και προσπάθεια για να περάσει μπροστά. Η Βραζιλία, η Κροατία, η Ελλάδα, η Ρουάντα και ο Μαυρίκιος χαρακτηρίζονται ως χώρες που «ταξινομούν τη βασική ψηφιακή εκπαίδευση ως κορυφαία προτεραιότητά τους».

Αυτά τα στοιχεία είναι αρκετά για να φωτίσουν την ουσία ενός προβλήματος και να πείσουν κάθε ένα από τους «σχεδιαστές πολιτικής» ότι αυτό το ρεκόρ είναι απαρέδεκτο. Τα πορίσματα της έκθεσης είναι πραγματικό καμπανάκι για όσους ενδιαφέρονται για το πως η κυπριακή κοινωνία απαντά στις μείζονες προκλήσεις της ψηφιακής εποχής. Είναι σύνηθες στοιχείο της κυπριακής κουλτούρας να συγκαλύπτουμε ότι δεν μας αρέσει, ή να παρεμποδίζουμε την ανάλυση πάνω στα διεθνή στοιχεία με παραπομπή στο πόσους ηλεκτρονικούς υπολογιστές έχουμε στα σχολεία μας. Το ζήτημα δεν τίθεται έτσι. Η διεθνής ταξινόμηση αφορά πέρα από την προσπάθεια εκπαίδευσης κυρίως την προώθηση νέων τεχνολογιών στο δημόσιο τομέα, τις υποδομές κάθε κράτους και τις δυνατότητες των σχεδιαστών πολιτικής σε κάθε χώρα.

Το ζήτημα είναι εάν κατανοούμε τη σημασία αυτής της επαναστατικής αλλαγής που η κοινωνία της πληροφορίας δημιουργεί. Αυτή η κατανόηση αποτελεί και το κλειδί για να πάμε στο επόμενο βήμα: το σχεδιασμό σε επιτελικό επίπεδο πολιτικών δράσεων στα βασικά επίπεδα (δημόσια υπηρεσία, σχολείο, εμπόριο, υγεία, επικοινωνία κλπ) έτσι που η Κύπρος να βαδίζει με νέους στόχους στην νέα εποχή.

Εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς πως στις διεθνείς «αναμετρήσεις» η Κύπρος σιγά-σιγά χάνει έδαφος. Η καλή σε επιδόσεις παλαιότερη παρουσία της Κύπρου στο διεθνές επίπεδο, σήμερα αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες. Είναι πολύ ανησυχητικό ότι σε όλες τις μετρήσεις που γίνονται μέσα στην ΕΕ η Κύπρος αποτελεί σταθερό μέλος της παρέας των ουραγών σε σημαντικούς και κρίσιμους

τομείς της αναπτυξιακής και μορφωτικής διαδικασίας. Χώρες της Νότιας ή της Ανατολικής Ευρώπης που έως χθες αποτελούσαν τις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες, σήμερα αφήνουν την Κύπρο να είναι εκείνη στη θέση του ουραγού. Συχνά δίνουμε την εντύπωση ότι κανένα καμπανάκι δεν μας αφορά. Ανησυχία δεν υπάρχει, δεν βλέπουμε πρωτοβουλίες που να αφορούν πολιτικές «για τους σχεδιαστές πολιτικής».

Η Κύπρος αδυνατεί να κάνει έγκαιρα τις σωστές διαπιστώσεις. Απουσιάζει ένα συνολικό σχέδιο στόχων και μέσων που θα απαντά στις σημερινές παγκόσμιες και τοπικές προκλήσεις, προσαρμοσμένες στη νέα κατάσταση πραγμάτων. Η αδιαφορία για τη σημασία του ψηφιακού χάσματος, η υποβάθμιση της σημασίας των νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της γνώσης έχει αρνητικές συνέπειες για όλη την Κύπρο. Χρειάζεται η Κύπρος να δώσει μια νέα δυναμική στη συνολική παρουσία της. Μπορούμε να ενδυναμώσουμε την ανταγωνιστικότητά μας με νέες πολιτικές στους τομείς της κοινωνίας της γνώσης, ιδιαίτερα στην έρευνα και την κατάρτιση στους «συναρμόδιους» τομείς.

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΕ ΝΕΑ ΒΑΣΗ

Το κεφάλαιο που αφορά το ρόλο και τις αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αφορά τον αγώνα και το σχέδιο για μια σύγχρονη, αποκεντρωμένη, συμμετοχική πολιτεία. Από τις πολιτικές ελέγχου από το κέντρο πάνω στην περιφέρεια, να πάμε στην Τ.Α. με αυθεντικά αυτοδιοικητικά χαρακτηριστικά. Η Κύπρος έχει βαθιά παράδοση υιοθέτησης πρακτικών επιβολής της στενοκομματικής άποψης πάνω σε (σχεδόν) κάθε κοινωνική δραστηριότητα.

Στο χώρο της Τ.Α. υπάρχει μια πολύχρονη πρακτική κατά την οποία τα κόμματα επιχειρούν μια εφ' όλης της ύλης κεντρική κατανομή δήμων/κοινοτήτων. Τόσα δήμοι στο ένα κόμμα, τόσοι στο άλλο, με κριτήριο το ποια κόμματα συνεργάζονται στο κυβερνητικό επίπεδο. Εάν αλλάξει το σχήμα σε αυτό το επίπεδο αλλάζει και το σχήμα των κομμάτων που συνεργάζονται σε αυτοδιοικητικό επίπεδο. Αυτή η πρακτική κυριαρχεί. Σπανίως εμφανίζονται τοπικές δυνάμεις που ανατρέπουν αυτή την παγιωμένη κατάσταση, εμφανίζονται οι λεγόμενοι «αντάρτες», αυτοί που αμφισβητούν την κεντρική κατανομή.

Είναι πιο ωφέλιμο τα κόμματα να συνεργάζονται στους μεγάλους δήμους, να δίνουν το πολιτικό χρώμα εκεί που διαμορφώνονται τα κύρια πολιτικά χαρακτηριστικά (πολιτικές για την Τ.Α., οικονομικά, εισηγήσεις για ενδυνάμωση του αυτοδιοικητικού πλαισίου, Επιτροπή Περιφερειών της ΕΕ). Έτσι θα υπάρχει μεγάλο περιθώριο για τις τοπικές πρωτοβουλίες γιατί η Τ.Α. χρειάζεται να λειτουργεί με περισσότερο σεβασμό στις τοπικές κοινωνίες. Οι τοπικές κοινωνίες να έχουν εκτεταμένο πεδίο για διαβουλεύσεις, συνεργασίες με τοπικά χαρακτηριστικά, με επιλογές προσώπων που θα σέβονται τις περιφερειακές ιδιομορφίες. Συνεπώς χρειάζεται τα κόμματα να παραχωρήσουν δυνάμεις και δυνατότητες στις τοπικές κοινωνίες, γεγονός που θα δώσει περισσότερο κύρος στον πολιτικό αγώνα.

Η Τ.Α. στερείται πόρων και σύγχρονης διοικητικής αυτοτέλειας. Ελέγχεται από την κεντρική πολιτική εξουσία, είναι συχνά ανήμπορη να φύγει από το βραχνά του ελέγχου από την κυβερνητική γραφειοκρατία. Η Λευκωσία διαιρείται σε μεγάλο αριθμό δήμων. Η διαίρεση έγινε με παραδοσιακά κριτήρια: το χωριό που μεγάλωσε (Λατσία), οι περιοχές που μάζεψαν κόσμο (Άγιος Δομέτιος, Έγκωμη) και θέλουν να έχουν το «δήμο» τους. Η αντίληψη αυτή είναι ξεπερασμένη. Χρειάζεται μια άλλη αντίληψη για την μορφή και το σχεδιασμό της Τ.Α. που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες της Λευκωσίας (ή της περιοχής της μείζονος Λεμεσού) και πάνω σε αυτή να αρχίσει ένας διάλογος που θα στοχεύει στην ανάγκη για ενοποίηση/ισχυροποίηση των δήμων που κατοικούν στην ίδια γειτονιά. Οι κοινότητες είναι πολυτεμαχισμένες στη λογική του μικρού αλλά «δικού» μας χωριού. Τα πιο πάνω συμβάλλουν στον κατακερματισμό των τοπικών δυνάμεων, στην αδυναμία δημιουργίας μεγάλων έργων υποδομής, και στην Τ.Α. με αδύνατα οικονομικά. Είναι μοναδικό ρεκόρ να έχει η Κύπρος 24 δήμους στις ελεύθερες περιοχές.

Ασφαλώς έχει σημασία το ποιος θα γίνει κοινοτάρχης ή δήμαρχος στον ένα ή τον άλλο χώρο. Είναι όμως εξίσου ενδιαφέρον να προχωρήσουμε με σοβαρές προτάσεις για την ισχυρή Τ.Α., ικανή να παίξει το ρόλο της μέσα στις νέες συνθήκες. Στο χώρο της Τ.Α. συγκρούονται οι παραδοσιακές δυνάμεις που θέλουν την Τ.Α. βραχίονα της εκάστοτε κυβερνητικής εξουσίας με εκείνες τις δυνάμεις που θέλουν την Τ.Α. χώρο έκφρασης της τοπικής κοινωνίας, εργαλείο επίλυσης των τοπικών προβλημάτων, κορυφαίο θεσμό μιας αποκεντρωμένης,

συμμετοχικής, ισχυρής πολιτείας. Η μεταρρύθμιση στο χώρο της Τ.Α. είναι μια δύσκολη υπόθεση: όλοι τη συμπαθούν αλλά ελάχιστοι την προωθούν με έργα γιατί απαιτεί περιορισμό θέσεων, παραχώρηση μικρών εξουσιών, άρα συνένωση δυνάμεων. Πολλοί προτιμούν μια γραφειοκρατική και δαιδαλώδη λειτουργία της Τ.Α. γιατί αυτή η κατάσταση χορηγεί τίτλους και παράγει κοινωνικό παραγοντισμό. Αυτό όμως δεν σημαίνει αποκέντρωση: στην ουσία αποτελεί μια συντηρητική διαχείριση στο χώρο της Τ.Α. γιατί δεν είναι σε θέση να διαχωρήσει την πολιτική που δίνει νέες δυνάμεις στο χώρο από την λογική που εγκλωβίζει την Τ.Α. στον χώρο του μικροκομματικού ή τον προσωπικό διακανονισμό που αφήνει τα βασικά στην ακινησία.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

«Η ποιότητα της δημοκρατίας δεν εξαρτάται μόνο από την πληρότητα του συνταγματικού κειμένου ή τη λειτουργία της δικαιοσύνης που επιβάλλει τη τήρησή του. Εξαρτάται επίσης από θεσμούς που προστατεύουν τα δικαιώματα του ατόμου και ελέγχουν τη συμπεριφορά της διοίκησης, ώστε ο πολίτης να μην αναγκάζεται να προφεύγει οπωσδήποτε στο δικαστήριο για να βρει το δίκιο του...», Κ. Σημίτης, «Πολιτική για Μια Δημιουργική Ελλάδα», 2005.

Οι ανεξάρτητες αρχές ελέγχουν τη δημόσια διοίκηση, στηρίζουν τα ατομικά δικαιώματα, προστατεύουν από την αυθαιρεσία της γραφειοκρατίας, συμβάλλουν στις πολιτικές της διαφάνειας, είναι ένα βασικό στήριγμα στην υπηρεσία του πολίτη στην εποχή της πληροφορίας και της πολυπλοκότητας στη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και η γενικότερη προσπάθεια για σεβασμό στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα της δραστηριότητας των πολιτών, αποκτά ολοένα και περισσότερη σπουδαιότητα. Στην εποχή της «κάμερας» είναι σημαντικό να αναδεικνύουμε κάθε πτυχή και κάθε πρόσωπο που αγωνίζεται για περισσότερο σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα και κατ' επέκταση στην υπεράσπιση θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων. Οι Επίτροποι Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων της ΕΕ έχουν επιδείξει ιδιαίτερη ευαισθησία στα θέματα που αφορούν τον τομέα ευθύνης τους.

Οι τρεις Ανεξάρτητες Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, Επίτροπος Διοικήσεως,

Γενική Ελέγκτρια, Επίτροπος Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, διεκδικούν να έχουν περισσότερους πόρους για να δουλέψουν πιο αποτελεσματικά. Οι παλαιές υποδομές και η υποστελέχωση παραμένουν τα δύο κύρια αιτήματα και για τις τρεις αρχές. Η δημοκρατική οργάνωση της πολιτείας ενδυναμώνεται, αποκτά νέα ποιότητα, μέσα από τον περισσότερο σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα, στην θεσμική ενίσχυση κάθε πολίτη που διεκδικεί ίσα δικαιώματα. Αυτό δεν επιτυγχάνεται με γενικολογίες αλλά με πολιτική θέληση για να παρασχεθούν οι πόροι στις αρχές αυτές, ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες που η σημερινή κοινωνία δημιουργεί. Στις χώρες της ΕΕ, κυρίως τις σκανδιναβικές, υπάρχει μακρά παράδοση άσκησης με τις ανεξάρτητες αρχές και η Κύπρος μπορεί να ακολουθήσει αυτό το παράδειγμα.

Τα αιτήματά που οι τρεις αρχές έχουν διατυπώσει και είδαν το φως της δημοσιότητας στον κυπριακό τύπο είναι βάσιμα και δίκαια, συνεπώς η πολιτεία έπρεπε να τα είχε αποδεχθεί και να είχε ήδη υλοποιήσει. Η εργασία που επιτελούν η Επίτροπος Διοικήσεως, η Γενική Ελέγκτρια της Δημοκρατίας και η Επίτροπος Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων είναι πολύ σημαντική και το κυριότερο αυτή η εργασία έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των κυπρίων πολιτών γιατί είναι εργασία που βασίζεται στην ανεξαρτησία της γνώμης, στην αυτονομία της δράσης και στη θεσμικά τεκμηριωμένη απόφαση. Η κυβέρνηση μπορεί και πρέπει να προσέξει τα αιτήματά τους και να δώσει περισσότερα μέσα για ακόμα καλύτερο αποτέλεσμα.

Οι κυβερνήσεις που αμφιβάλλουν απέναντι σε τέτοια αιτήματα είναι οι κυβερνήσεις που θέλουν να επιτηρούν τις κοινωνικές δραστηριότητες. Είναι οι κυβερνήσεις που θέλουν να «παρακολουθούν» τις εξελίξεις, να ασκούν πολιτικές πίεσης πάνω στους πολίτες, συντηρώντας πρακτικές μιας άλλης εποχής.